

**Антонова О.Є., Маслак Л.П. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 150-165.**

## **КУЛЬТУРОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ОФЦЕРА РАДІОІНЖЕНЕРНОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ**

У сучасних умовах глобалізації та євроінтеграції, коли країни прагнуть до співробітництва і взаємозбагачення у суспільній, економічній, політичній, культурній, науковій та інших сферах, великого значення набувають міжкультурні зв'язки представників різних держав, ефективність яких є необхідною передумовою налагодження контактів та взаємодії, досягнення взаєморозуміння та взаємовигоди. У ХХІ столітті мовою міжлюдського спілкування стає мова культури – високої культури суспільної свідомості, загальної культури особистості, культури міжнародного співробітництва, культури суспільства в цілому<sup>1</sup>.

У сучасних наукових дослідженнях із педагогіки обґрунтовується актуальність культуротворчої освіти (І. А. Зязюн) у поєднанні з уявленням про формування гуманістичного типу особистості, перехід від ідеї "освіченої людини" до ідеї "людини культури".

Звідси випливає, що освіта має бути потужним механізмом формування культури соціуму, тому що вона є одним із суттєвих елементів і трансляторів культури як всеохоплюючого явища.

На здійснення культурологічної підготовки спрямовані передусім загальноосвітні програми, мета яких полягає у подальшому духовному розвитку молоді, допомозі їй в орієнтації у суспільстві та адаптації до суспільних змін, ознайомленні з культурною спадщиною людства.

Спираючись на дослідження В. С. Маслова, можна виділити низку структурних елементів, які характеризують суть культурологічної підготовки як системи: визначення, усвідомлення і постановка всієї сукупності цілей і завдань культурологічної підготовки на всіх етапах професійної підготовки військовослужбовця; всебічне вивчення й констатація наявного рівня культурологічної підготовки особи на конкретному етапі життєвого і службового шляху, а також виявлення і врахування основних тенденцій цього розвитку; комплексне і творче використання системи методів, засобів, форм і прийомів культурологічної підготовки, вибір їх оптимального співвідношення з урахуванням індивідуальних особливостей військовослужбовця, службових

---

<sup>1</sup> Антонова О. Є. Теоретичні та методичні засади навчання педагогічно обдарованих студентів : монографія / О. Є. Антонова. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 472 с.

умов його миротворчої діяльності; цілеспрямоване педагогічне спрямування культурологічного самовиховання майбутнього офіцера<sup>2</sup>.

Зміст цінностей зумовлено культурними досягненнями суспільства. Світ цінностей – це насамперед світ культури у широкому сенсі слова, це сфера духовної діяльності людини, його прихильностей – тих оцінок, у яких відбивається міра духовного багатства людини. Цінністю *професійної культури* виступають знання, які становлять собою реальну цінність.

У процесі формування культурологічної компетентності передбачено застосування *культурологічного підходу*: володіння знаннями про культуру, історію, реалії та традиції країни, мова якої вивчається (лінгвокраїнознавство, країнознавство); залучення до діалогу культур (іншомовної та рідної); усвідомлення курсантами суті мовних явищ, іншої системи світогляду, через яку може сприйматися дійсність; розуміння особливостей свого мислення; порівняння явищ іншомовної культури, що вивчається, з рідною, уміння вчитися (працювати з книгою, підручником, довідковою літературою, словниками тощо).

*Культурологічна підготовка військовослужбовця* може реалізуватись за допомогою таких умов: основне завдання вищої освіти – розвиток особистості майбутнього офіцера; індивідуальний підхід в особистісно-орієнтованій системі освіти; соціокультурний розвиток особистості.

Тому основними завданнями культурологічної підготовки є: формування культурологічної компетентності майбутнього офіцера; розвиток культурологічних форм та методів навчання і виховання; удосконалення методології та методики пізнавальної діяльності в галузі гуманітарних дисциплін; удосконалення форм та методів підготовки викладачів вищих військових навчальних закладів.

Сучасна концепція іншомовної освіти будується на інтегрованому навчанні мови та культури країн, мова яких вивчається, та на використанні при цьому національного компонента, який базується на знаннях про рідну країну, історію свого народу, його традицій, звичаїв тощо, тобто на діалозі рідної та іноземної культури. Головна мета такої освіти – навчання мови через культуру, а культури через мову, і тому іноземна мова відіграє важливу роль в інтегративному зв'язку з культурологією.

Концептуальні основи міжнародного співробітництва ЗС України (зокрема у сфері військової освіти) було закладено такими нормативними документами, як "Концепція (основи державної політики) національної безпеки України", "Державна програма реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2005 р", "Концепція організації міжнародного співробітництва у Збройних Силах України".

---

<sup>2</sup> Маслак Л. П. Результати формування професійної іншомовної компетентності майбутніх офіцерів / Л. П. Маслак // Збірник праць Державної прикордонної служби України. – Хмельницький : НАДПСУ, 2008. – Част. II, № 45. – С. 93–97.; Маслак Л. П. Проблема міжкультурної комунікації у підготовці майбутніх офіцерів до миротворчих операцій / Л. П. Маслак // Проблеми педагогічної освіти в полікультурному просторі України : матеріали Всеукр. конф., 22-23 травня 2007 року. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 160 с.; Модернізація вищої освіти України і Болонський процес : [матеріали до першої лекції] / уклад. М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, К. М. Левківський, Ю. В. Сухарніков; відп. ред. М. Ф. Степко. – К., 2004. – 24 с. Основні тенденції розвитку освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://psylist.net/hpor/pedu019.htm>

Зважаючи на викладене вище, можна впевнено стверджувати, що співпраця України та її Збройних Сил з міжнародними організаціями у галузі миротворчої діяльності постійно поширюватиметься та поглиблюватиметься.

Тому при виконанні миротворчих місій та в умовах міжнародного військового співробітництва актуальною є проблема формування культурологічної компетентності майбутнього офіцера радіоінженерної спеціальності.

Виконання таких завдань, на наш погляд, потребує не лише польової підготовки, а й культурологічної, оскільки передбачає міжкультурну взаємодію, спілкування з місцевим населенням, участь у соціокультурній діяльності країни перебування. Тому перспективним напрямом спільної підготовки українських миротворців можна вважати їх культурологічну підготовку до *соціокультурної діяльності* в миротворчих місіях.

Знання гуманітарних дисциплін, які мають культурологічну спрямованість, входять до сфери професійної компетентності сучасного військового фахівця.

Дослідники військової педагогіки вважають, що професійна компетентність військовослужбовця передбачає глибокі військово-професійні знання, уміння, навички, професіоналізм у галузі психології та педагогіки, досконалу методику здійснення військових заходів.

В основу професійної компетентності офіцера покладено професіограму майбутнього військовослужбовця, в якій можна виокремити такі підструктури:

- 1) професійна спрямованість: мотиви, ціннісні орієнтації, професійна позиція, соціально-професійний статус;
- 2) професійна компетентність: комунікативна, спеціальна, екстремальна, професійна та аутокомпетентність;
- 3) професійно важливі якості: інтелектуальні та управлінські здібності, емоційно-вольова стійкість;
- 4) професійно значущі психофізіологічні властивості: особливості вищих психічних функцій; сенсорно-перцептивні, психомоторні й фізичні властивості та якості.

На сьогодні особливого значення набуває завдання формування у військовослужбовців Збройних сил України комунікативних навичок, умінь; розвиток культури спілкування з метою ефективної комунікативної взаємодії за європейськими і світовими стандартами.

У загальній структурі професійної компетентності майбутнього офіцера будь-якої військової спеціальності одне з провідних місць посідає його фізична підготовленість. На думку Л. А. Вейднера-Дубровіна, Ш. З. Хуббієва, професійна військова освіта – фундамент, на якому відбувається формування професійно-важливих знань, умінь і навичок майбутнього офіцера. Нами досліджена професійна компетентність офіцера радіоінженерної спеціальності, яка, на думку російського дослідника А. Н. Протасова та американських фахівців у галузі професійної освіти має таку структуру (рис. 1).

Деякі науковці ототожнюють поняття професійної компетентності з професіоналізмом та розглядають його з декількох точок зору.

Вищими військовими навчальними закладами встановлено низку вимог до військових фахівців, які визначено в освітньо-кваліфікаційній характеристиці.

Загальні соціальні вимоги до формування світоглядних, культурних та інших якостей фахівця, до розвитку в нього загальних і спеціальних здібностей відображають гуманістичну спрямованість змісту освіти, головною метою якої є підвищення якості підготовки військових фахівців.



Рис. 1. Структура професійної компетентності офіцера радіоінженерної спеціальності

Зауважимо, що наше дослідження покликане звернути увагу саме на майбутнього офіцера радіоінженерної спеціальності, особливості якої зазначено в освітньо-кваліфікаційній характеристиці Житомирського військового інституту радіоелектроніки за спеціалізаціями: "Радіоелектронні системи бортових та наземних засобів космічних комплексів"; "Радіоелектронні системи наземних засобів контролю космічного простору"; "Засоби спеціального контролю"; "Обробка даних космічної розвідки"; "Радіоелектронні системи та засоби ракетних та космічних комплексів"; "Наземні (корабельні) системи радіо- та радіотехнічної розвідки".

Зважаючи на тематику навчальної програми, ми виділяємо такі види знань, якими необхідно оволодіти майбутнім офіцерам радіоінженерної спеціальності, що складають основу когнітивного компонента культурологічної компетентності військово-службовця (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Види знань військовослужбовця

ВИДИ ЗНАНЬ	ЗМІСТ
<b>Радіоінженерні</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>знання інформаційних систем; знання систем телекомунікацій; .</li> <li>знання особливостей роботи з обчислювальною технікою;</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• знання особливостей роботи з телевізійною апаратурою;</li> <li>• знання засобів космічного зв'язку;</li> <li>• знання різних видів транспорту, який використовується у миротворчих місіях;</li> <li>• знання різних видів озброєння, які використовуються в миротворчих операціях;</li> <li>• знання особливостей радіоелектронної розвідки.</li> </ul>
<b>Культурологічні</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• знання військових звань, підрозділів, особливостей форм одягу англійських, американських армій;</li> <li>• знання звичаїв, традицій англійських, американських народів (традицій збройних сил);</li> <li>• знання культурних реалій народу, мова якого вивчається;</li> <li>• знання загальних даних країн, які беруть участь у миротворчій діяльності;</li> <li>• знання особливостей культури країн, де проводиться миротворча діяльність ЗСУ; знання загальних правил поведінки з іноземцем;</li> <li>• знання особливостей поведінки з національностями, які проживають у зоні проведення миротворчих операцій.</li> </ul>
<b>Військово-культурологічні</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• знання військово-політичних об'єднань;</li> <li>• знання миротворчої діяльності сил НАТО;</li> <li>• знання миротворчої діяльності сил ООН;</li> <li>• знання кодексу поведінки миротворця;</li> <li>• знання особливостей організації армії англійських країн;</li> <li>• знання правил поведінки з військовополоненими, військових команд;</li> <li>• знання військової топографії.</li> </ul>

Саме ці вміння складають основу професійної культури офіцера. У Житомирському військовому інституті Національного авіаційного університету було розроблено професіограму випускника – майбутнього офіцера. Нами виділено систему вмінь, які складають основу професійної діяльності військовослужбовця, які проаналізовано та класифіковано таким чином (див.табл. 2).

Таблиця 2

### Види вмінь військовослужбовця

<b>ВМІННЯ</b>
---------------

<b>ВИДИ</b>	<b>ЗМІСТ</b>
<b>Аналітичні</b>	аналізувати з наукових позицій проблеми розвитку цивілізації та людського суспільства, застосовувати головні положення діалектики та теорії пізнання для глибокого проникнення в сутність сучасних проблем військової теорії та практики; аналізувати сутність сучасних проблем військової теорії та практики.
<b>Прогностичні</b>	прогнозувати можливі екологічні та економічні наслідки суспільних подій та процесів; оцінювати та прогнозувати економічні, соціальні, політичні, культурні події та явища в державі та світі.
<b>Організаційні</b>	навчати підлеглих проводити роботу зі згуртування військових колективів, зміцнювати військову дисципліну на основі Конституції України та інших нормативних документів.
<b>Інформаційні</b>	засвоювати наукові досягнення національної та світової науки шляхом вивчення фундаментальних закономірностей навколишнього матеріального середовища; бути здатним реалізовувати наукові досягнення у процесі вивчення конкретних явищ.
<b>Комунікативні</b>	спілкуватися державною мовою та однією з іноземних мов на професійному рівні.
<b>Орієнтаційні</b>	впроваджувати та розповсюджувати у військових колективах досягнення національної культури, відстоювати національну ідею; виховувати у підлеглих шанобливе ставлення до різних культур, релігій, народів; формуванню переконання в значенні вирішальної ролі соціальної практики в освітній підготовці фахівців.
<b>Перцептивні</b>	виховувати підлеглих та згуртовувати військові колективи.
<b>Розвивальні</b>	прагнути фізичного самовдосконалення; використовувати наукові дослідження для професійного становлення; формуванню навички раціональної організації інженерної роботи.

Таким чином, з огляду на те, що однією з вимог до військовослужбовця є вільне володіння дисциплінами культурологічного спрямування на професійному рівні (культурологією та іноземною мовою), навчальна програма включає в себе комунікативний, військовий та інженерно-технічний курси, які відповідають вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики випускника вищого військового навчального закладу.

Враховуючи та інтегруючи вимоги освітньо-кваліфікаційної характеристики військовослужбовця радіоінженерної спеціальності та програм гуманітарних дисциплін, вважаємо, що майбутній офіцер повинен оволодіти такими видами вмінь, які входять до комунікативного компоненту культурологічної компетентності (див. табл. 3).

Таблиця 3.

**Види культурологічних умінь військовослужбовця**

<b>ВИДИ ВМІНЬ</b>	<b>ЗМІСТ</b>
<b>Гностичні</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• аналізувати військову літературу;</li> <li>• аналізувати ситуацію, в якій перебуває військовослужбовець;</li> <li>• аналізувати власну військову діяльність;</li> <li>• аналізувати стан та вплив на населення релігійних конфесій;</li> <li>• аналізувати міжпредметні зв'язки військової науки із суміжними людинознавчими науками.</li> </ul>
<b>Проектувальні</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• визначати загальні підходи до розв'язання конкретних ситуацій, спираючись на загальні підходи у військовій науці;</li> <li>• оцінювати, аналізувати, прогнозувати економічні, соціальні, політичні та культурні події в державі та в світі;</li> <li>• проектувати, передбачити розвиток подій у надзвичайних, екстремальних ситуаціях;</li> <li>• проектувати головні завдання миротворчих операцій.</li> </ul>
<b>Конструктивні</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• знаходити оптимальні шляхи виходу із надзвичайних, екстремальних ситуацій;</li> <li>• розв'язувати поставлені завдання, приймаючи найбільш оптимальне рішення, яке приведе до успішного виконання операції;</li> <li>• визначати головні завдання місії;</li> <li>• орієнтуватись у непередбачених обставинах, розрізняти і правильно аналізувати обставини, мету, причини окремих дій, учинків миротворчих сил.</li> </ul>
<b>Організаційні</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• підняти рівень гуманітарної, бойової, мобілізаційної підготовки;</li> <li>• здійснювати контроль військової дисципліни;</li> <li>• виявляти ускладнення в процесі проведення миротворчої місії;</li> <li>• засвоювати знання, пов'язані з особливостями виконання місії;</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• стимулювати розвиток активності, ініціативи при виконанні військових завдань.</li> </ul>
<b>Комунікативні</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• формувати власне ставлення до різних військових концепцій та теорій;</li> <li>• обирати оптимальний стиль спілкування з військовослужбовцями різних країн, з якими спільно проводиться операція; з агресивно налаштованим населенням; будь-яким представником культури (звичайним іноземцем);</li> <li>• встановлювати міжособистісні зв'язки;</li> <li>• навчати особовий склад розуміти поведінку людей країни, в якій перебуває військовослужбовець;</li> <li>• викладати свої думки чітко, логічно, переконливо.</li> </ul>
<b>Соціокультурні</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• володіти діловим етикетом, достатнім рівнем культури мовлення;</li> <li>• коректно поводитися з іноземцем: <ul style="list-style-type: none"> <li>– правильно представитись та представити інших людей;</li> <li>– розпочати та закінчити розмову;</li> <li>– організувати і підтримувати діалог;</li> <li>– здійснити основні функції спілкування (підтвердити, заперечити, схвалити, погодитись, запропонувати і т.д);</li> <li>– використовувати культурологічні знання при соціальній взаємодії (діяти дипломатично);</li> </ul> </li> <li>• використовувати засоби вербальної та невербальної комунікації, враховуючи особливості носія культури;</li> <li>• регулювати конфлікти толерантним шляхом;</li> <li>• вміти використовувати культурні реалії (особливості культури) країн, де проводиться миротворча діяльність при виконанні військових завдань;</li> <li>• орієнтуватись у соціокультурних ситуаціях;</li> <li>• жити у гармонії з представниками інших культур.</li> </ul>

Важливу роль при формуванні когнітивного компонента культурологічної компетентності відіграють функції військовослужбовця радіоінженерної спеціальності. Ми їх співвіднесли з вимогами навчальних програм з інженерного та гуманітарного спрямування, що відображено в табл. 4.

Таблиця 4

#### **Функції військовослужбовця**



<b>ВИДИ ФУНКЦІЙ</b>	<b>ЗМІСТ</b>
<b>Експлуатаційно-технічна</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• організувати технічне обслуговування АСУ; контролювати технічний стан АСУ;</li> <li>• застосовувати нові досягнення в області автоматики та управління;</li> <li>• використовувати схеми на ІМ при праці з АСУ.</li> </ul>
<b>Науково - дослідна</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• досліджувати АСУ та процеси їх функціонування;</li> <li>• розробляти алгоритм роботи АСУ, використовуючи іноземну мову;</li> <li>• обробляти інформацію, подану іноземною мовою;</li> <li>• діагностувати та контролювати АСУ.</li> </ul>
<b>Проектно-конструкторська</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• виконувати проектно - розрахункові роботи при проектуванні АСУ;</li> <li>• застосовувати сучасні вітчизняні та іноземні системи автоматизованого проектування.</li> </ul>
<b>Виховна</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• допомагати розуміти, інтерпретувати, зберігати, розширювати, розвивати і поширювати національні й регіональні, літературні та історичні традиції в умовах культурного плюралізму;</li> <li>• сприяти захисту та зміцненню суспільних цінностей;</li> <li>• обговорювати стратегічні напрями та розширення перспектив гуманізму;</li> <li>• підготувати підлеглих до прийнятих у певному соціокультурному середовищі зразків, норм, цінностей.</li> </ul>

Зміст вищої освіти військового фахівця визначають службово-бойові та соціальні функції, що є професійні, до яких відносяться соціально-професійні, соціально-побутові завдання та вміння їх вирішувати зі встановленим рівнем якості. Тобто, цілі освітньої й професійної підготовки військових фахівців, основні вимоги до них, місце їх у структурі Збройних Сил та інших військових формувань України відображаються в освітньо-кваліфікаційній характеристиці.

Система професійної культурологічної підготовки має бути спрямована на формування культурологічної компетентності. Остання включає чотири компоненти: знання, досвід, творчість, мотивацію.

Перший компонент (знання) є найбільшим за обсягом; другий компонент (досвід) з багатьох причин не досягає необхідного рівня; третій компонент (творчість) є недостатнім при навчанні студентів та формуванні їх як професіоналів у вищому навчальному закладі. Зазначимо, що майже повністю ігнорується четвертий компонент (бажання, мотив), що є окремою проблемою,

оскільки без двох останніх компонентів "не працюють" два перших. Знання та досвід залишаються мертвими, якщо немає здатності творити та бажання працювати (Ю.І. Пассов).

Ми визначили важливість формування професійної культури, її необхідного обсягу та змісту, в якому б усі чотири компоненти кожної військової дисципліни були представлені в необхідній пропорції та допомагали готувати курсантів вищого військового навчального закладу до спілкування на міжнародному рівні.

Ученими виділено три функції професійного міжкультурного спілкування фахівця :

1) *інформаційну* (обмін, передача і прийом інформації у формі повідомлень, думок, поглядів, задумів, рішень учасників ділового спілкування, набуття індивідуального соціального досвіду в процесі спілкування);

2) *організаційну* (засвоєння норм соціально-типової поведінки, здійснення управління колективом, взаємне орієнтування й узгодження дій під час організації спільної діяльності);

3) *експресивну* (виявлення змісту взаємодії, взаємопізнання і взаєморозуміння партнерами один одного; зміна поведінки, особистісних мовленнєвих якостей партнера, його намірів, установок, дій; здійснення впливу на аудиторію, створення психологічного фону взаємодії через породження емоційних переживань і станів).

Вищезгадане дозволяє стверджувати про особливе місце у професійній діяльності офіцера професійного спілкування, що є складовим професійної компетентності.

Долучаємося до думки науковців, що діяльність військовослужбовця, яка пов'язана з інтенсивним усним та писемним спілкуванням, передбачає широку мовленнєву практику, вимагає точного мовного вираження понять і категорій військової науки. Тому досконале знання мови в інтеграції зі знаннями дисциплін гуманітарного циклу має важливе значення у професійній підготовці майбутніх військових спеціалістів, є необхідною передумовою їх належного професійного та особистісного становлення.

Про необхідність дослідження проблеми міжкультурної комунікації слухачів військового навчального закладу свідчить і невисокий рівень володіння нею, який виявляється при вхідному мовному тестуванні військовослужбовців з усіх видів мовленнєвої діяльності. Недостатність необхідних комунікативних мовленнєвих умінь звужує можливості успішної реалізації майбутніми військовими спеціалістами власних життєвих планів і намірів, спричиняє виникнення чисельних конфліктів, взаємного непорозуміння, неприязні, відчуження, особливо під час спілкування з місцевим населенням іншої країни.

У процесі спілкування здійснюється всебічний обмін діяльністю і її результатами; виявляється спільність настроїв, думок, поглядів, досягається взаємопорозуміння; виробляються звички і традиції; формується стиль поведінки. Досвід діяльності багатьох командирів і офіцерів підтверджує той факт, що від їхньої культури спілкування великою мірою залежить створення

у військових колективах сприятливого клімату, орієнтованого на підвищення ефективності навчання і виховання, встановлення високоморальних відносин між усіма категоріями військовослужбовців. Правильно взаємодіяти з підлеглими, встановлювати з ними доброзичливі ділові відносини, поєднуючи при цьому формальні й неформальні засоби, здатні не всі офіцери та командири, що зумовлює необхідність підвищення компетентності офіцерів у професійному спілкуванні.

Професійне спілкування – це сукупність засобів і методів, які забезпечують реалізацію цілей і завдань управління у сфері виховання і навчання підлеглих, а також таких, що визначають характер взаємодії офіцера у професійному середовищі та поза ним.

Ураховуючи проведений вище аналіз професійної компетентності, можна визначити такі її елементи: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, комунікативний та контрольньо-оцінний компоненти (див. табл. 5).

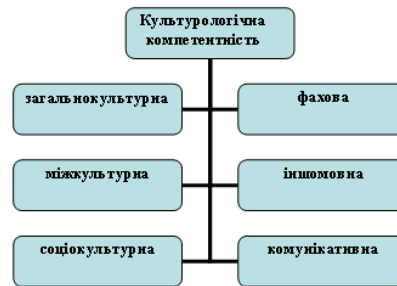
Отже, професійну компетентність майбутнього офіцера *можна представити як інтегровану характеристику особистості фахівця, який здатний виконувати професійну діяльність на основі набутих компетенцій.*

Таблиця 5

### Структура професійної компетентності військового фахівця

КОМПОНЕНТИ	ЗМІСТ
<b>Мотиваційно-ціннісний</b>	Мотиви, цілі, установки, орієнтації, інтереси особистості офіцера.
<b>Когнітивний</b>	<b>Спеціальні професійні знання:</b> культурологічні, військово-культурологічні, інженерно-технічні. <b>Військово-професійні функції:</b> службово- бойові, спеціальні. <b>Інженерно-технічні функції:</b> експлуатаційно-технічна, науково-дослідна, конструкторська.
<b>Комунікативний</b>	<b>Уміння:</b> проектувальні, гностичні, конструктивні, організаторські, комунікативні, соціокультурні.
<b>Контрольно-оцінний</b>	Навички самооцінювання, саморегуляції.

*Професійна компетентність передбачає наявність мотиваційно-ціннісного, когнітивного, комунікативного і контрольньо-оцінного компонентів, що сприяють розвитку творчого потенціалу, професійному саморозвитку та самовдосконаленню військовослужбовця.*



*Рис. 2. Компетенції культурологічної компетентності майбутнього офіцера радіоінженерної спеціальності*

Таким чином, можна зробити висновок, що компетентність – це є прояв сукупності компетенцій людини, які виявляються в різних сферах діяльності.

Якщо професійна компетентність визначається ступенем володіння ключовими, базовими компетенціями, то культурологічну компетентність як система компетенцій містить у собі загальнокультурну, міжкультурну, соціокультурну, фахову, комунікативну та іншомовну компетенції.

**Загальнокультурна компетенція** стосується культури особистості в усіх її аспектах. Вона передбачає володіння вітчизняною та світовою культурною спадщиною, культурою міжособистісних стосунків, дотримання принципів толерантності. Сформована загальнокультурна компетенція дозволяє особистості: аналізувати й оцінювати найважливіші досягнення етнічної, європейської та світової науки й культури, орієнтуватися в сучасному культурному просторі; застосовувати засоби й технології міжкультурної взаємодії; користуватися рідною та іноземними мовами; доцільно застосовувати мовленнєві навички та норми відповідної мовної культури, символіку, тексти в процесі комунікації; використовувати методи самовиховання, які орієнтовані на систему індивідуальних, національних

цінностей, для розробки й реалізації стратегій і моделей поведінки та кар'єри; опанувати й реалізовувати моделі толерантної поведінки і стратегії конструктивної діяльності в умовах культурного, мовного, релігійного розмаїття; володіти спілкуванням у сфері культурних, мовних, релігійних відносин; бути здатним цінувати найважливіші досягнення національної, європейської та світової культур.

**Міжкультурна компетенція** є одним з найважливіших понять міжкультурної комунікації; знання звичок, звичаїв, правил і законів спілкування певного соціуму, національно-лінгвокультурної спільноти, які формують індивідуальні й групові установки, мотивації, форми поведінки (зокрема комунікативної), невербальних компонентів (жести, міміка тощо), національно-культурних традицій, системи цінностей тощо. До неї відноситься комплекс знань, умінь і навичок, які дозволяють адекватно оцінити комунікативну ситуацію, співвіднести інтенцію з вибором вербальних і невербальних засобів, втілити в життя комунікативний намір і верифікувати отримані повідомлення. Міжкультурна компетенція забезпечує відсутність культурного шоку в процесах міжкультурної комунікації, формування

вторинної мовної особистості, яка може себе реалізувати в межах діалогу культур.

**Соціокультурна компетенція** набуває усе більшого значення в культурологічній підготовці особистості. Вона включає в себе лінгвістичні маркери соціальних стосунків; правила ввічливості; вирази народної мудрості; відмінності в соціальному статусі, ролі; діалект та акцент; знання учасниками міжкультурної комунікації національно-культурної специфіки мовленнєвої поведінки й уміння користуватись тими елементами соціокультурного контексту, які релевантні для породження і сприйняття мовлення з точки зору носіїв певної національної лінгвокультурної спільноти: звичаїв, правил, норм, соціальних умовностей, ритуалів, соціальних стереотипів.

Вона являє собою засвоєння культурних та духовних цінностей свого та інших народів; норм, які регулюють стосунки між націями, поколіннями, статями, сприяє естетичному й морально-етичному розвитку та формуванню мовної та немовної поведінки з урахуванням норм соціумів, що говорять мовами, які вивчаються.

Формування соціокультурної компетенції є актуальним тому, що Україна зміцнює стосунки й зв'язки з європейськими й світовими державами, а для того, щоб наша країна сприймалася іншими націями як культурна високорозвинена держава, треба формувати у військовослужбовців знання про країни світу, вміння спілкуватися іноземними мовами і навички самостійної роботи.

Оскільки соціокультурна компетенція поділяється на *країнознавчу* та *лінгвокраїнознавчу*, то майбутні офіцери, по-перше, мають здобути відповідні країнознавчі знання з гуманітарних дисциплін та культури країн, мову яких вивчають у вищому військовому закладі, по-друге, оволодіти особливостями вербальної та невербальної поведінки носіїв мови у тій чи іншій ситуації спілкування.

**Фахова компетенція** є однією з найважливіших у професійній діяльності військовослужбовця, складовими якої є знання, вміння та навички виконувати спеціальну розумову та фізичну діяльність щодо здійснення професійних обов'язків майбутнього офіцера радіоінженерної спеціальності.

**Комунікативна компетенція** розглядається нами як сукупність знань і умінь учасників міжкультурної комунікації, інтеракції в цілому, в спілкуванні у різноманітних умовах (ситуаціях) із різними комунікантами; набір комунікативних стратегій разом із володінням комунікативними правилами, постулатами, максимами і конвенціями спілкування. Вона містить у собі вміння спілкуватися без створення напруги з співрозмовником, тобто співпрацювати, організовувати, вирішувати життєві та практичні ситуації.

**Іншомовна компетенція** сприяє розвитку іншомовної культури особистості, іншомовних культурологічних знань та умінь із чотирьох видів діяльності: читання, аудіювання, письма, говоріння.

Отже, *культурологічну компетентність майбутнього офіцера* визначаємо як професійно-особистісну характеристику фахівця, яка передбачає його теоретичну і практичну готовність до здійснення

*професійної діяльності в умовах міжкультурної комунікації в іншомовному професійному та соціокультурному середовищі. Вона складається з мотиваційно-ціннісного, когнітивного, комунікативного і контроль-оцінного компонентів та містить сукупність професійних компетенцій, які є складовою компетентності майбутнього фахівця і допомагають не лише вирішити професійні, інженерно-технічні проблеми засобами діалогу культур, але й сприяють професійному саморозвитку та самовдосконаленню особистості.*

*Професійна компетентність майбутнього офіцера визначена нами як інтегрована характеристика особистості фахівця, який здатний виконувати професійну діяльність на основі набутих компетенцій.*